

BOZORLAR VA SAVDO MAJMUALARIDA JAMOAT TARTIBINI SAQLASH VA JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI

*O'R JXU Magistratura tinglovchisi
Mayor Fayzullayev Javohir Narzullo o'g'li*

Annotatsiya: Ushbu maqolada bozorlar va savdo majmualarida jamoat tartibini saqlash hamda jamoat xavfsizligini ta'minlash borasida so'z boradi. Shuningdek, jamoat tartibini saqlash va jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha xorij tajribasi bir necha davlatlar misolida muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: jamoat tartibi, jamoat xavfsizligi, bozorlar, savdo majmualari, xorij tajribasi, Xitoy AQSH, Turkiya, Fransiya tajribasi.

Аннотация: В данной статье речь идет об охране общественного порядка и обеспечении общественной безопасности на рынках и в торговых комплексах. Также на примере ряда стран будет рассмотрен зарубежный опыт поддержания общественного порядка и обеспечения общественной безопасности.

Ключевые слова: общественный порядок, общественная безопасность, рынки, торговые комплексы, зарубежный опыт, опыт Китая, США, Турции, Франции.

Annotation: This article deals with maintaining public order and ensuring public safety in markets and shopping complexes. Also, the foreign experience of maintaining public order and ensuring public safety will be discussed on the example of several countries

Keywords: public order, public safety, markets, shopping complexes, foreign experience, China USA, Turkey, France experience.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko'lamlı islohotlar jarayonida xalqimizning osoyishta hayotini ta'minlash hamda jamoat xavfsizligi masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasidagi ishlarni "Xalq manfaatlariga xizmat qilish" tamoyili asosida tashkil etishning yangicha mexanizmlari joriy etilib, davlat organlarining jamoatchilik bilan o'zaro hamkorligi yo'lga qo'yildi. Shu bilan birga, jahonda kuchayib borayotgan turli-xil xatar va tahdidlar, pandemiya, tabiiy va texnogen ofatlar mas'ul davlat tuzilmalariga o'z faoliyatini "Barcha sa'y harakatlar inson qadri uchun" degan g'oya asosida takomillashtirish vazifasini yuklamoqda. Global tahdidlar, ommaviy axborot vositalari dunyosida xavfsizligimiz birinchi navbatda samarali ko'p tomonlama hamkorlik masalalariga bog'liq. Bu borada xalqaro hamjamiyatning zamonaviy tahdidlarga

munosib javob beradigan, xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan faoliyatini o'rganishga alohida etibor qaratish muhim ahamiyatga ega.

Turli davlatlarda ma'muriy hudud, siyosiy tizim, davlat boshqaruvining o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash bo'yicha faoliyat turlicha amalga oshiriladi. Bu borada har bir davlatning o'ziga xos tajribasi mavjud bo'lib, uni o'rganish bugungi kunning dolzarb talablaridan biridir. Davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev Miromonovich «bugungi kunda jamoat tartibini saqlash va jamoat xavfsizligini ta'minlashga ma'sul bo'lgan xuquqni muhofaza qiluvchi organlar, shu jumladan Milliy gvardiya bo'linmalari faoliyati samaradorligini oshirish uchun rivojlangan xorijiy davlatlarning ilg'or tajribasini chuqur o'rgangan holda, amaliy faoliyatga yangicha ish uslublari va mexanizmlarini, xususan, raqamli texnologiyalarni keng tatbiq etish vazifasiga alohida e'tibor qaratishimiz lozimdir» deb ta'kidlaganlaridek, bugungi kunda ushbu sohada juda ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda. Bu borada tadqiqot olib borgan huquqshunos olimlar ham xorij tajribasini o'rganish jamiyatni rivojlantirishning muhim yo'nalishlarini belgilab olish, bashariyatning uzoq tarixiy taraqqiyoti jarayonidagi yanglishuvlar va xato yondashuvlarga qayta yo'l qo'yilishining oldini olish imkonini berishini qolaversa, xorijiy davlatlarning tajribasini sinchkovlik bilan o'rganish va joriy etishda har bir mamlakatning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish lozimligini ta'kidlaganlar. Har bir davlatning jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash tizimi boshqa mamlakatlarnikidan muayyan xususiyati bilan ajralib turadi.

Misol tariqasida, Amerika Qo'shma Shtatlari davlatini o'rganadigan bo'lsak - ma'muriy hududlarda jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash bo'yicha dunyoda o'ziga xos tizim va ilg'or tajribaga ega bo'lgan davlat. Amerika Qo'shma Shtatlari tarixiy rivojlanishi mamlakatda politsiyaning uch bosqichli tizimini shakllantirdi. Bular: federal, individual va mahalliy darajadagi politsiya organlari bo'lib, ularning orasida mahalliy darajadagi politsiya tizimining asosi, ya'ni eng katta qismi (60 foizi)ni tashkil etadi hamda aholi bilan doimiy bevosita aloqada bo'ladi. Qo'shma Shtatlar politsiya tizimini o'rgangan huquqshunos olim D.D. Shalyagin - mazkur tizimning

Yevropa davlatlari politsiya tizimlaridan asosiy farqini uning «pastdan tepaga» prinsipi asosida tashkil etilganida deb ko'rsatsa. Amerika Qo'shma Shtatlarida huquqni muhofaza qilish tizimi dinamik va texnologik jihatdan rivojlangan bo'lib, fuqarolik jamiyatida demokratik huquq va erkinliklarni amalga oshirish doirasida jamoat tartibini saqlashning zamonaviy konsepsiyasini o'zida aks ettiradi. Mamlakatda jamoat tartibini saqlash va xavfsizlikni ta'minlash, jinoyatchilikka qarshi kurashish vazifalari asosan shtatlardagi munitsipal politsiya organlariga yuklatilgan. Mamlakatning federal politsiya organlari esa shtatlar, shahar va okrug politsiyalarini zarur barcha ma'lumotlar bilan ta'minlab boradi hamda davlatda ushbu sohada juda samarali axborot tizimi qaror topgan. Mamlakat politsiya tizimida patrullik qilish politsiyaning

ajralmas tarkibiy qismi va asosiy vazifasidir. Yevropa davlatlari orasida jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash, jinoyatchilikka qarshi kurash sohasida o'ziga xos jihatga ega bo'lgan tizim Fransiyada shakllangan.

Fransiya politsiya tizimi Yevropadagi eng qadimgi tizimlardan biridir. Fransiya politsiya tizimi yuqori darajada markazlashgan bo'lib, milliy politsiya va jandarmeriyadan tarkib topgan. Mamlakatda davlat politsiya tartiboti o'rnatilgan aholi punktlarida politsiya xizmat olib boradi, boshqa barcha hududlarda jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash uchun jandarmeriya javobgar hisoblanadi. Shuningdek, davlatda uchinchi politsiya kuchi - Davlat xavfsizlik politsiyasi (Républicaines de Securite) ham mavjud bo'lib, u ommaviy tadbirlar o'tkazilganda va ommaviy tartibsizliklar yuzaga kelganda jamoat tartibini saqlashda ishtirok etuvchi milliy politsiya tarkibidagi harbiy qism hisoblanadi. Jandarmeriyaning eng asosiy vazifalaridan biri - jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash bo'lib, bundan tashqari u odamlar va mulklarning xavfsizligini ta'minlaydi, tezkor-qidiruv va jinoyatlarning oldini olish tadbirlarida ishtirok etadi. Qolaversa, hukumat, davlat idoralari va chet el elchixonalari binolarini qo'riqlash vazifasi ham ularning zimmasiga yuklatilgan. Shu bilan birga, mamlakatda ko'chma jandarmeriyalar faoliyati ham yo'lga qo'yilgan bo'lib, ularning asosiy vazifasi jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlashdan iborat.

Fransiyada patrullik xizmati patrul bo'linmalari tomonidan olib boriladi va ularning faoliyati asosan aholisi 10 mingdan oshiq bo'lgan shaharlarda tashkil etiladi. Patrul bo'linmalari o'z faoliyatini turlicha, xususan avtopatrul, motopatrul, velopatrul, otlq patrul va piyoda patrul shaklida olib boradi. Politsiya patrul bo'linmalari milliy politsiya xodimlarining 60 foizini tashkil etadi hamda xizmatni olib borish davomida shahar politsiyasiga bo'ysunadi. Mamlakatda patrul xizmati faoliyatini tashkil etilishining rivojlanishi va takomillashtirilib borishiga katta ahamiyat qaratiladi.

Fransiya politsiya organlarining ommaviy tadbirlarni o'tkazish davrida jamot tartibi vaxavfsizligini ta'minlashdagi rolini o'rgangan tadqiqotchi T.I.Marayev mamlakatda barcha darajadagi ommaviy tadbirlarga tayyorgarlik ko'rish va uni o'tkazish jarayonida patrul-post xizmati boshqa organlarga nisbatan yetakchi o'rin tutishini ta'kidlaydi.

Osiyoda jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash sohasida o'ziga xos tizim hamda tajribaga ega davlat biri Turkiya hisoblanadi. Mamlakat politsiyasi – 1845-yilda tashkil topgan. Hozirda Turkiya politsiyasi respublika Milliy gvardiya vazirligi tizimiga kiradi va uning tarkibida Xavfsizlik bosh direktorati mavjud. Turkiya politsiyasining vazifalariga quyidagilar kiradi:

- jamoat tartibini saqlash, fuqarolar va ularning mol-mulkini xavfsizligini ta'minlash; - huquqbuzarlarni aniqlash va javobgarlikka tortish;

- huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirish; - qonun, nizom va hukumat normativ-huquqiy xujjatlarida belgilangan boshqa vazifalarni bajarish.

Osiyoda jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash sohasida o'ziga xos tizim hamda tajribaga ega davlatlar biri bu Xitoy. Mamlakat politsiyasi – 1950-yilda tashkil etilgan Jamoat xavfsizligi vazirligi markazlashgan va markazlashmagan tizimlarga xos xususiyatlarni o'ziga birlashtirgan gibril modelga ega. Turli xil politsiya xizmatlarini o'z ichiga qamrab olgan va murakkab tuzilmaga ega bo'lgan Xitoy xalq politsiyasi o'z tarkibiga:

- jamoat xavfsizligi politsiyasi;
- kriminal politsiya;
- temir yo'l politsiyasi;
- yo'l harakatini nazorat qilish politsiyasi;
- qamoqxonalari politsiyasi;
- daryo va dengiz politsiyasi;
- o'rmonlarni himoya qilish politsiyasi;
- bojxona politsiyasi;
- havo politsiyalari jamlagan.

Yuqoridagi ilmiy tahlillar Milliy gvardiya organlari jamoat tartibini saqlash xizmatining politsiya tizimi qaror topgan mamlakatlarda ham ma'muriy hududlarda jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlashda o'ziga xos o'ringa ega ekanligini yaqqol ko'rsatdi

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki: yirik bozorlarda, shuningdek, savdo majmualarida jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklar profilaktikasi bilan shug'ullanuvchi tizimlarning ilg'or xorij tajribasini Milliy gvardiya organlari xizmati faoliyatini tashkil etish va boshqarish amaliyotiga Milliy gvardiya organlari faoliyatining muhim yo'nalishi hisoblangan aholiga ijtimoiy-huquqiy yordam ko'rsatish funksiyasini kuchaytirish va shu orqali Milliy gvardiya organlarini aholiga yanada yaqinlashishi va ularning ishonchiga kirish hamda jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlashni zarur axborotlar bilan ta'minlash, hududdagi kriminogen vaziyatdan doimiy xabardor bo'lib borish, huquqbuzarlik faktlari haqida o'z vaqtida xabardor bo'lib borish va sodir bo'lgan har qanday salbiy voqeelikka o'z vaqtida ta'sir ko'rsatish imkoniyatlarni beruvchi axborot texnologiyalarini joriy etish va moddiy-texnikaviy bazani yaratish bo'yicha chora-tadbirlarni belgilash hamda amalga oshirish kerak bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Shavkat Mirziyoyev. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. 2-jild. Toshkent – “O,,zbekiston” – 2018. 456 b.
2. Полиция зарубежных стран: система организаци и опыт профессиональной подготовки кадров / А.С. Якубов, С.В. Асыамов, А.А. Таджиев и друг. – Т.,

2010. – S.417. (The system of organization and experience of professional training of personnel A. S. Yakubov, S. V. Asyamov, A. A. Tajiev and etc. – T., 2010. – P.417.).
3. Kurlovich P.N. Politsiya v pravooxranitelnoy sisteme SShA (Kurlovich P.N. Police in the USA law enforcement system).
 4. Мараев Т.И. Французские полицейские органы и их рол в обеспечении охраны общественного порядка и безопасности при проведении крупных спортивных мероприятий // Вестник Московского университета МВД России. – 2014. – № 12. – С. 178-182 (Maraev T.I. French police bodies and their role in ensuring public order protection and security during major sporting events // Bulletin of Moscow University of the Ministry of Internal affairs of Russia. - 2014. - № 12. - P. 178-182.).
 5. Cengiz Y. Türkiye’de devrie hizmetleri ile suç ilişkisinin incelenmesi: gölbaşı örneği // Güvenlik Bilimleri Dergisi. Mayıs 2015, – 4(1), – S. 21-53 (Cengiz Y. examination of the relationship between crime patrol services in Turkey: gölbaşı example // Journal of Safety Science. May 2015 - 4 (1), - R. 21-53.).